

* RECENZE *

Západoslovanská přísloví a pořekadla ve vzájemné komparaci

Mrhačová, E. a kol.: **Západoslovanské paremiologické dědictví**. Ostrava: FF OU, 2010, 278 s. ISBN 978-80-7368-848-6

Ostravská slavistika nabízí zájemcům o lidovou slovesnost, zejména o texty z oblasti paremie, novou publikaci lexikografického charakteru, v níž se srovnávají česká lidová přísloví, pořekadla, pranostiky, ale i biblické frazémy a jiné texty tohoto druhu s ekvivalenty slovenskými, polskými, kašubskými, horno- a dolnolužickými. Proto kolektiv spoluautorů tvoří osoby s příslušnou slavistickou erudicí: (alfabeticky) Mieczysław Balowski, Milan Hrabal, Alfred Měškank, Marta Pančíková, Justyna Pomierska, Sonja Wölke. Konsultantem kašubských textů byl Edward Breza.

Z hlediska metodologického dlužno hned v úvodu poznamenat, že autorka vychází nikoli z vlastní explorační (sběru textů přímo v terénu), ale z materiálu zaznamenaného v již existujících pracích – *Mudrosloví národu slovanského ve příslovích* F. L. Čelakovského a *Česká přísloví*. *Soudobý stav konce 20. stol.* dvojice autorů Dany Bittnerové a Franze Schindlera. Přestože se řídila frekvencí výskytů jednotlivých textů uvedenou ve druhé zmíněné publikaci (mezi 20 až 10 záznamy), není řečeno, že tutéž frekvenci budou mít příslušné jinojazyčné texty v jednotlivých cizích jazycích. Dále autorka postupovala tak, že ze souboru českých textů s uvedenou frekvencí vybrala ty, které mají své ekvivalenty v daných západoslovanských jazycích, přesněji vždy alespoň ve většině z nich. Tím se prezentovaný soubor textů ustálil na výsledných 753 položkách. Toto číslo však neznamená, že jde o 753 významově zcela odlišných textů. Některá přísloví se prostě opakují – jen v jisté formálně obměněné podobě, srov.: *Z vlka neuděláš beránka* (719), *Krm vlka, jak chceš, on vždy k lesu hledí* (538); *Vyrčené slovo se nikdy nevrátí* (708), *Slovo vypuštěné z úst ani párem koní nevezmeš zpět* (606); *Za zeptání nic nedáš*. / *Líná huba holé neštěstí* (725), *Líná huba/ruka holé/hotové neštěstí* (370); *Všem nevyhovíš/se nezavděčíš* (701), *Ještě se nenarodil člověk ten, aby se zalíbil (...) lidem všem* (193); *Víno rozvazuje jazyk* (682), *Ve víně je pravda* (677); *Uhodila/trefila kosa na kámen* (667), *Padla/Trefila kosa na kámen* (498) aj.

Tím, že odpovědnost za skutečné povědomí běžných uživatelů jazyka o prezentovaných textech přenechává E. Mrhačová autorům původního zdroje, vyhýbá se odpovědi na potenciální otázku: jaká je reálná znalost textů mezi současnými Čechy (Slovany), srov. např.: *Kůň/kobykla má čtyři nohy, a přece/a taky zakopne/se potkne* (346), *Když je lev mrtvý, zající mu okusují vousy* (314), *Kdo za cizí vlnou odchází, sám ostřížen domů přichází* (303) apod. Osobně si taky myslím, že známější je pranostika Vánoce na blátě,

Velikonoce na ledě (která ve slovníku není) než *Zelené Vánoce – Bílé Velikonoce* (731). Ale to je věc názoru...

Nicméně vzorek textů je nesporně reprezentativní a jejich četba zajímavá. Tím spíše, uvědomí-li si člověk, jak různorodá je motivovanost jednotlivých sentencí. Předností slovníku je, že přináší pravý smysl textů, což čtenář v některých případech určitě ocení, zejména u frazémů – „historismů“, odkazujících na již neexistující realie. Výstavbově se mikrotexty nevzdalují od klasické větné stavby přísloví, pořekadel a pranostik: najdeme mezi nimi parataktické konstrukce založené na konfrontaci, obsahující dvojité spojovací výrazy typu *jak – tak, jaký – takový, kolik – tolik, čím – tím, kde/kam – tam*, mnohdy transformovatelné do hypotaktických s vedlejšími větami podmínkovými (*jestliže*), dále texty obsahující vedlejší věty předmětné a podmětne (typ *co – to*), podmínkové (*jestliže/li/jak – (pak)*), přípustkové (*i kdyby*). Vzhledem k tomu, že texty jsou řazeny mechanicky – podle prvního slova (takže jako první najdeme text *Ani slepice/kuře darmo nehrabe.*), je v případě hledání nějakého konkrétního přísloví velkým pomocníkem rejstřík klíčových slov (s. 261–274).

Dodejme, že publikace uvedené v seznamu literatury se skutečně bezprostředně vztahují k zaměření a obsahu slovníku a že veškerý prezentovaný materiál je kvalitní i po stránce čistě jazykové a ediční, což u prací tak širokého záběru není samozřejmostí.

Irena Bogoczová

Csiriková, M. – Koničková, N.: Rusko-český, česko-ruský slovník (s důrazem na užití ve větách). Leda 2010, 392 strany.

Koncem roku 2010 byl rusistický knižní trh v naší republice obohacen o další užitečnou publikaci, a to Rusko-český a česko-ruský slovník s důrazem na užití ve větách. Vydalo jej v poutavé obálce a pěkném grafickém provedení usnadňujícím orientaci nakladatelství Leda, které se zaměřuje na jazykové učebnice a slovníky. Autorkami jsou Marie Csiriková, docentka Ústavu translologie na FFUK, a Nataša Koničková, dlouholetá vysokoškolská pedagožka. Tandemovou spoluprací osvědčila dvojice již při vydání Česko-ruského právního slovníku (Linde Praha) v r. 2002, kterým záslužně doplnila obdobné slovníky z angličtiny, němčiny a francouzštiny.

Slovník zpracovává přibližně 25 tisíc hesel z nejrůznějších oblastí každodenního života a je podobně jako jiné publikace vytvořené pod vedením M. Csirikové určen nejen pro studenty středních a vysokých škol, ale i pro nejširší českou a ruskou veřejnost. Jak autorky píší v úvodu, jsou zde obsažena slova a slovní spojení ze současné spisovné ruštiny, která tvoří jádro mluveného jazyka, a to včetně nejmenších lexikálních jednotek, jako jsou příslovce, částice nebo citoslovce, bez nichž se přirozená komunikace, zahrnující rovněž emocionální vyjadřovací prostředky, neobejde. Prezentování těchto slov a slůvek, jimž nebývá v tradičních překladových slovnících udělována náležitá pozornost, avšak která jsou pro uživatele jazyka v praxi obtížná, je chvályhodné. Na rozdíl od jiných překladových slovníků je v tomto slovníku, jak ostatně napovídá již jeho podtitul, kladen důraz na užití heslových slov ve větách. Běžný uživatel, ale i odborník vysoce ocení šíři